

تاریخ پزشکی
در ایران و تمدن اسلامی (۱)

پزشکی و جراحی

نوشته

نگار نادری، فرید قاسملو، هوشنگ اعلم، ایرج پروشانی
تورج دریایی، امیلی سَوج - اسمیت، محمد زبیر صدیقی
فلیکس کلاین - فرانکه، جو مینگ

شرکت چاپ و نشر
تهران ۱۳۹۰

تشرکت کتاب مرجع

وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع

تاریخ پزشکی در ایران و تمدن اسلامی (۱)

پزشکی و جراحی

نگار نادری، فرید قاسملو، هوشنگ اعلم، ایرج پروشانی، تورج دریایی
امیلی سوج - اسمیت، محمد زبیر صدیقی، فلیکس کلاین - فرانکه، جو مینگ

مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام (۳۵)

دبیر مجموعه: مالک حسینی

همکاران و مشاوران: سیدرضا طاهری، محمد جوهرچی

چاپ اول ۱۳۹۰

نسخه ۲۲۰۰

نظارت بر صفحه‌آرایی: رحیم اخباری

لیتوگرافی: هزاره

چاپ و صحافی: آریاک

شابک ۳-۳۸-۵۳۹۷-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است

این کتاب با استفاده از تسهیلات حمایتی معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

دفتر مرکزی و فروشگاه کتاب مرجع: خیابان فلسطين، بالاتر از میدان فلسطين، شماره ۳۸۰.

تلفن و دورنگار ۸۸۹۶۲۷۶۸-۸۸۹۶۲۰۳

واحد بخش: خیابان ولی عصر، نرسیده به خیابان فاضل، خیابان شهید حمید صدر، شماره ۴۴.

تلفن و دورنگار ۴ و ۸۸۹۸۹۵۴۳

www.ketabmarja.com

عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ پزشکی در ایران و تمدن اسلامی (۱): پزشکی و جراحی / نوشته امیلی سوج - اسمیت... [و دیگران].
مشخصات نشر	: تهران: کتاب مرجع، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۸ ص.
فروست	: مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام / دبیر مجموعه مالک حسینی: ۳۵.
شابک	: تاریخ پزشکی در ایران و تمدن اسلامی: ۱.
وضعیت فهرست‌نویسی	: ۳-۳۸-۵۳۹۷-۶۰۰-۹۷۸
یادداشت	: فیبا.
موضوع	: نوشته نگار نادری، فرید قاسملو، هوشنگ اعلم، ایرج پروشانی، تورج دریایی
موضوع	: امیلی سوج - اسمیت، محمد زبیر صدیقی، فلیکس کلاین - فرانکه، جو مینگ
شناسه افزوده	: تاریخ پزشکی اسلامی -- تاریخ
شناسه افزوده	: پزشکی -- ایران -- تاریخ
رده‌بندی کنگره	: سوج - اسمیت، امیلی
رده‌بندی دیویی	: Savage-smith, Emilie
شماره کتابشناسی ملی	: R ۱۴۲ / ۱۲۸۹
	: ۶۱۰
	: ۲۱۵۲۶۱۳

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	سه
بخش یک: پزشکی.....	۱
۱. وازگان / هوشنگ اعلم.....	۳
۲. پزشکی ایرانیان در دوره پیش از اسلام / ایرج پروشانی و فرید قاسملو.....	۵
۳. پزشکی اعراب در دوره پیش از اسلام / محمد زبیر صدیقی.....	۹
۴. پزشکی در دوره اسلامی / امیلی سئوج - اسمیت، ترجمه محمد علی زاده مطلق.....	۱۳
تکمله (تألیفات پزشکی) / فرید قاسملو.....	۴۱
۵. مبادلات پزشکی میان چین و جهان اسلام / کلاین - فرانک و جوشنگ، ترجمه محمد نفی زاده مطلق.....	۴۵
بخش دو: جراحی و جراحان.....	۴۹
۱. در ایران پیش از اسلام / تورج دریایی و فرید قاسملو.....	۵۱
۲. در دوره اسلامی / امیلی سئوج - اسمیت، ترجمه محمد باقری.....	۵۵
۳. ابزارها و رساله‌های جراحی / فرید قاسملو.....	۷۹
۴. جراحی در دوران جدید ایران / نگار نادری.....	۹۳

۹۹	پی‌نوشت‌ها و منابع
۱۳۳	نمایه
۱۴۱	تصاویر
۱۴۵	نشانها و اختصارات

www.ketab.ir

پیشگفتار

با تشکیل قلمرو گسترده اسلامی، ظرفی پدید آمد که مجموعه تمدنی و علمی تمدن‌های پیشین و دستاوردهای تمدنی قلمرو اسلامی در آن گرد آمدند. زبان علمی مشترک مدد رسان تعامل علمی در میان این تمدن‌های گوناگون شد.

این کتاب مروری بسیار کلی است بر مجموعه دانش پزشکی از روم و مصر و یونان و بیزانس، تمدن‌های بین‌النهرین و ایران و هند، و تأثیر پزشکی چینی، که در تمدن اسلامی در هم ادغام شدند و مجموعه بویا و بسیار قابل توجهی را به وجود آوردند که قرن‌ها پس از فرونشستن رونق آن، همچنان بر پزشکی اروپا اثرگذار بود.

در بخش‌های کتاب تلاش شده که با استفاده از شواهد زبان‌شناسانه و تاریخی، تصویر تا حد امکان درست و قابل پذیرشی از وضع علم پزشکی در قلمرو موردنظر داده شود. در بخش یک، نخستین مقاله به بررسی واژه‌های پزشک و پزشکی و تحول آنها در طی زمان می‌پردازد. دو مقاله بعدی، به‌طور خلاصه، مروری بر پزشکی ایرانیان و اعراب از پیش از اسلام تا دوره اسلامی براساس شواهد موجود دارد. از بخش‌های درخور

توجه این کتاب، به رغم کوتاهی بسیار، قسمت مربوط به مبادلات پزشکی میان چین و جهان اسلام است. ایرانی ناشناخته‌ای با نام چینی که به زبان چینی شعر می‌سروده و دانا به مفردات پزشکی بوده است، ذهن و توجه خواننده را به گوشه‌های مهجوری از جهان آن روزگار و مطالعات مربوط به آن می‌برد. در ادامه در بخش دوم، به جراحی از پیش از اسلام تا دوره معاصر ایران پرداخته می‌شود.

در حوزه مورد بحث کتاب حاضر، نادانسته‌ها بسیار است و منابع موجود، نیازمند بررسی‌های دقیق؛ و در بسیاری از موارد با قاطعیت نمی‌توان نظر داد. به عنوان مثال، هنوز اهمیت جندی‌شاپور مورد تردید برخی از تاریخ‌نگاران قرار می‌گیرد. بررسی‌ها یک‌دست و هم‌اندازه نیستند. مواردی چون تأثیر پزشکی یونان بر پزشکی دوره اسلامی، بیشتر مورد توجه و بررسی بوده و موارد دیگری چون پزشکی ایرانی یا تبادل پزشکی میان جهان اسلام و چین، بسیار کمتر.

با این امید که بررسی‌ها در این زمینه به گونه‌ای سامانمند ادامه یابد، لازم می‌دانیم که بار دیگر از استاد فقید دکتر هوشنگ اعلم یاد کنیم که آغازگر مطالعات روشمند جدیدی در این حوزه بودند.

نگار نادری

استادیار بنیاد دایرة المعارف اسلامی

گروه تاریخ علم (مسئول شاخه تاریخ پزشکی)

پاییز ۱۳۹۰

شکل دایرةالمعارف کتاب حاضر پیش‌تر در دانشنامه جهان اسلام (جلد ۵ و ۹، تهران ۱۳۷۹ و ۱۳۸۴) در قالب مقاله‌هایی بلند چاپ شده است. آماده‌سازی علمی، ویرایش زبانی و استنادی آن مقاله‌ها به‌ویژه مرهون زحمات گروه تاریخ علم و نیز بخش‌های ویرایش و کتابشناسی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی بوده است؛ تلاش آنها سزاوار سپاسگزاری بسیار است. همچنین همت آقای سیدناصر موسوی جزایری، مدیرعامل مؤسسه کتاب مرجع، و همکاران ایشان، به‌خصوص خانم معصومه خرمن‌دار و آقای علی لبافی، در انتشار مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام، شایسته تقدیر فراوان است.

دبیر مجموعه